

УДК 657.471:330.341.1

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ІННОВАЦІЇ

М.І. Діба, к.е.н., доцент

В.В. Гик

Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна

Діба М.І., Гик В.В. Формування облікової інформації для управління витратами на інновації.

У статті досліджено сучасний стан формування облікової інформації про витрати на інновації в системі управління. Встановлено, що для успішного функціонування господарюючого суб'єкта у складному динамічному середовищі потрібні чіткий і регулярний збір, зберігання, переробка та видача різносторонньої інформації. Визначено, що формування системи бухгалтерського обліку витрат на інновації необхідно забезпечити за допомогою процесу документування, який відіграє важливу роль в управлінні діяльністю підприємства, є одним із елементів методу бухгалтерського обліку та забезпечує контроль за збереженням майна господарства, раціональним його використанням.

Ключові слова: інновації, витрати на інновації, облік витрат

Дыба М.И., Гык В.В. Формирование учетной информации для управления затратами на инновации.

В статье исследовано современное состояние формирования учетной информации о затратах на инновации в системе управления. Установлено, что для успешного функционирования хозяйствующего субъекта в сложном динамическом среде нужны четкий и регулярный сбор, хранение, переработка и выдача разносторонней информации. Определено, что формирование системы бухгалтерского учета затрат на инновации необходимо обеспечить с помощью процесса документирования, который играет важную роль в управлении деятельностью предприятия, является одним из элементов метода бухгалтерского учета и обеспечивает контроль за сохранностью имущества хозяйства, рациональным его использованием.

Ключевые слова: инновации, расходы на инновации, учет расходов

Dyba M.I., Hyk V.V. Formation of accounting information for management of costs on innovations.

Present day state of formation of accounting information about costs on innovations in managerial system has been investigated in the article. It has been determined that for successful management of an economic subject within a complex dynamic surrounding, clear and regular gathering, storage, processing and release of diversified information are required. It has been defined that formation of the system of business accounting of costs on innovations must be provided through documentation, which plays a crucial role in enterprise management, and is an element of the accounting method, provides control over maintenance of household property and its efficient use.

Keywords: innovations, costs on innovations, accounting of costs

Розвиток конкурентного середовища у сучасних умовах господарювання висуває нові вимоги до ефективного управління витратами на інновації підприємства, головною вимогою якого є цілеспрямоване планування, облік та контроль, що аргументовано направлені на досягнення мети [1]. При цьому виникає необхідність чіткості у формуванні достовірної інформації про витрати на інновації, як передумови для раціональної методики та організації їх обліку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання створення інформації та організації документального оформлення операцій з обліку інноваційних процесів розглянуті у працях О.С. Бородкіна, Л.Н. Гнилицької, О.В. Кантаєвої, І.В. Мельничук, А.Н. Пустовит, М.С. Пушкар, К.С. Саєнко, В.І. Чиж та інших. Однак, не применшуючи значення проведених досліджень, невіршеними залишаються проблеми документування операцій з обліку витрат на інновації, які потребують подальших досліджень та удосконалення.

Метою статті є дослідження теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу формування облікової інформації для управління витратами на інновації.

Виклад основного матеріалу дослідження

Одним з основних елементів системи економічної інформації про витрати і результати інноваційної діяльності підприємства є бухгалтерський облік, розвиток якого має йти у напрямку більш повного інформаційного обслуговування різних функцій управління з метою прийняття оптимального управлінського рішення. При цьому проф. М.С. Пушкар, розглядаючи нові підходи, ідеї та концепції управлінського обліку, приходять до висновку, що «...виникає необхідність формування системи управлінського обліку інноваційних процесів, яка дозволила б інформаційно підтримати ефективну державну інноваційну політику, а отже, й кожного підприємства в умовах невизначеності та глобалізації економіки, зокрема». Актуальність цієї системи зростає з урахуванням особливостей інноваційного про-

цесу, які вимагають специфічних підходів до вирішення облікових проблем [2].

Основними завданнями обліку витрат на інновації за таких умов є формування повної, своєчасної, достовірної інформації про витрати відповідно до потреб управління інноваційною діяльністю та надання її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття рішень щодо інвестування в інноваційну діяльність. Необхідність бухгалтерського відображення витрат на інновації зумовлена підвищенням уваги з боку держави та суспільства. Передумовою бухгалтерського відображення витрат на інновації є те, що будь-які процеси цілеспрямованого впливу на інноваційний процес пов'язані з витратами ресурсів, які необхідно відображати у бухгалтерському обліку. Потреба у веденні бухгалтерського обліку витрат на інновації обумовлена такими причинами (рис. 1).

Бухгалтерський облік інноваційної діяльності повинен формувати інформацію про здійснення

заходів суб'єктом господарювання щодо витрат на інновації, а також їх ефективності. Формування системи бухгалтерського обліку витрат на інноваціїні заходи, як стверджує М.О. Авилкіна, необхідно забезпечити на основі виконання таких принципів, які визначають напрями його розвитку: розгляд інноваційного продукту як об'єкта бухгалтерського обліку з урахуванням властивостей його вимірності й відокремленості; відображення інновацій на рахунках бухгалтерського обліку як кількісно визначених і відокремлених об'єктів; накопичення на рахунках бухгалтерського обліку «інноваційних» витрат за етапами становлення інновацій; розширення змісту й переліку об'єктів «інноваційного» обліку через розширення розуміння інвестицій як вкладень не тільки в основний капітал і нематеріальні активи, а й у наукові дослідження та розробки, у людський капітал [3].

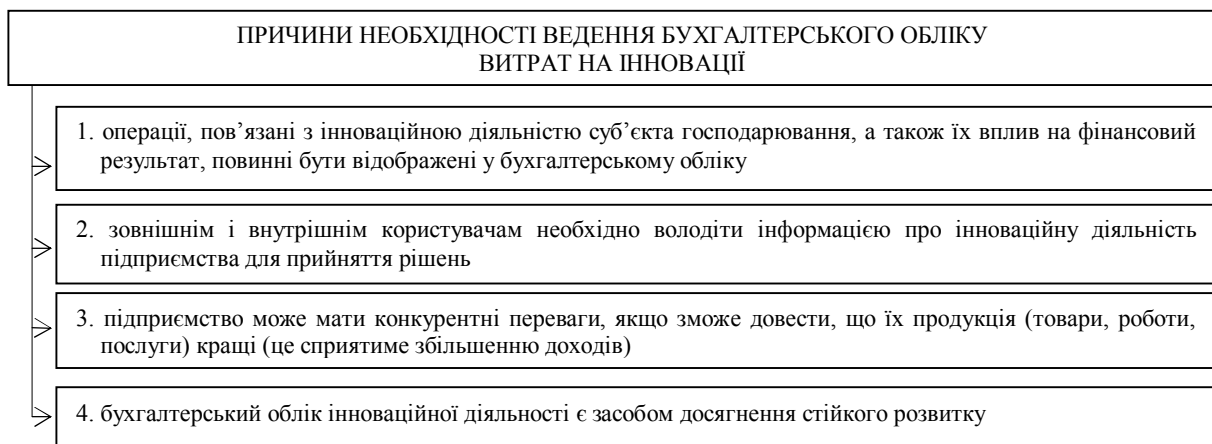

Рис. 1. Причини необхідності ведення бухгалтерського обліку витрат на інновації

Для отримання інформації, пов'язаною з науковими розробками на підприємствах, потрібно розробити модель обліку, зразок якої запропонував свого часу проф. О.С. Бородкін [4]. Дана модель залежить від управлінської системи, в якій обов'язково враховується вплив зовнішнього середовища (тенденції в науці та техніці в світі, країні, галузі, вивчення ринку техніки і технологій, наявність фінансових ресурсів) та освітній рівень команди менеджерів. Управлінська система дає замовлення на інформаційні ресурси, у тому числі й бухгалтерії щодо групування витрат у розрізі напрямів інноваційної політики. Окремим блоком цієї моделі виділено методи визначення економічної ефективності реалізованих проєктів.

Дещо іншої точки зору притримуються А.Б. Аскеров, Л.І. Раковіч [5], які зазначають, що створення системи обліку витрат на інновації на підприємстві, передбачає декілька етапів: визначення об'єктів обліку, розробка форми

основного документу (носія інформації), вибір способів обробки даних обліку.

О.О. Ільченко [6], при проведенні дослідження діючої практики інформаційного забезпечення управління витратами на інновації, запропонував інформаційну технологію отримання даних для прийняття управлінських рішень. Ця інформаційна технологія передбачає трирівневу систему формування інформації: на першому рівні проходить виявлення та фіксація інформації, другий рівень забезпечує перевірку її достовірності, зберігання та використання користувачами в межах їх повноважень, на третьому рівні проводиться аналіз та оцінка зібраної та систематизованої інформації з виробленням практичних управлінських рішень.

Для того, щоб одержати облікову інформацію та сформувати різноманітні показники про результати фінансово-господарської діяльності необхідні дані, зафіксовані на носіях первинної облікової інформації (документах), які в подальшому слід зареєструвати в облікових

реєстрах відповідно до їх економічного змісту та вимог управління. При цьому, слушно зазначає Й. Бетге [7], що документування є передумовою для досягнення визначеної системи цілей будь-якого підприємства.

Зауважимо, що розробка системи документування операцій з обліку витрат на інновації залишається доволі складним питанням. З цього питання проф. В.І. Чиж зазначає, що «Документування в рамках стратегічного управлінського обліку інноваційної діяльності має специфіку, яка полягає у тому, що документи складаються на період, що охоплює час реалізації інноваційного проекту, з розділенням по об'єктах обліку, рівнях інноваційного товару, етапах реалізації проекту, видах робіт, центрах відповідальності, які є елементами і компонентами стратегії. Бухгалтерська первинна документація по реєстрації фактів господарської діяльності підприємства при реалізації інноваційного проекту повинна відображати спрямованість витрат на досягнення параметрів, характеристик і результатів етапів інноваційного проекту, об'єм і структуру виконуваних робіт» [8].

Також слід зазначити, що серед науковців відсутній єдиний підхід щодо переліку первинних документів, якими повинні оформлятися операції з обліку витрат на інновації. Так, деякі розробки пов'язані з документуванням витрат на інновації присутні у проф. О.С. Бородкіна [9], який запропонував застосовувати картку обліку витрат і результатів впровадження заходів з нової техніки, у якій наводилась така інформація: найменування об'єкту або заходу; загальні відомості про об'єкт; модель, тип або марка; дата та номер акту про введення в експлуатацію або впровадження; витрати на впровадження; джерела відшкодування витрат і результати впровадження..

К.С. Саенко [10] вивчала практику організації документообігу витрат на освоєння нових видів продукції у виробничому об'єднанні «Ярославський електромашинобудівний завод» (ЯЕМЗ), де розробкою та освоєнням нової продукції зайнятий науково-технічний центр (НТЦ). Саме витрати НТЦ є об'єктом обліку витрат на розробки, освоєння та впровадження нових видів промислової продукції на підприємстві. Протягом місяця ці витрати групують за статтями калькуляції у розрізі замовлень та накопичують у «Відомості витрат на НТЦ». Щомісяця суми витрат за статтями калькуляції заносять у «Карточку обліку витрат за темами єдиного фонду розвитку науки і техніки (ЄФРНТ)», у якій відображали всі витрати за темами (за виключенням вартості реалізованих дослідних зразків).

Л.Н. Гнилицька [11], досліджуючи методику обліку витрат на освоєння і розробку нової продукції на приладобудівних підприємствах зазначає, що всі витрати групують у картках аналітичного обліку, які відкривають на кожну розробку і ведуть у розрізі статей скороченої номенклатури. Закриття теми або її етапу

здійснюється на основі акту приймання-здавання виконаних робіт.

А.Н. Пустовит [12] документування витрат на підготовку й освоєння виробництва нових видів продукції розглядає за етапами даного процесу та наводить такі первинні документи: трудова угода, авансовий звіт, виписка банку, вимога, бухгалтерська довідка, наряд.

Для акумулювання витрат на інновації проф. М.С. Пушкар [13] пропонує кожного місяця накопичувати інформацію про них у «Картці обліку витрат на інноваційну діяльність», а також зростаючим підсумком з початку року до закінчення і впровадження проекту в експлуатацію. На основі карток складається відомість витрат за напрямками інноваційної діяльності.

Оперативний облік впровадження у виробництво певного типу інноваційної продукції у спеціальній картці пропонує вести В.П. Денис [14]. У ній відображаються: капітальні і поточні витрати з дослідження і розробки, підготовки і освоєння виробництва інноваційної продукції, економічна ефективність впровадженого проекту, час фактичного початку і закінчення проекту (етапу), загальний бюджет проекту (етапу) та окремо за джерелами фінансування.

І.В. Мельничук [15] при створенні інтелектуальних новацій на підприємстві запропонувала використовувати такі первинні документи та реєстри для збору й обробки інформації про інноваційну діяльність: картки обліку раціоналізаторських пропозицій (інновацій) та тест опитування з вивчення проблемних питань у виробництві продукції та її збуту.

Вибір носіїв облікової інформації здебільшого зводиться до використання нормативно закріплених за відповідним напрямком обліку первинних документів та реєстрів. Однак, за допомогою застосовуваних типових форм документів неможливо виділити окремі об'єкти обліку витрат на інновації, що утрудняє подальший їх облік. У разі, якщо типові чи уніфіковані документи та реєстри не відповідають повністю потребам користувачів, зазначені суб'єкти господарювання можуть розробляти власні носії облікової інформації. Так, відповідно до вимог п. 5 ст. 8 розділу III Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [16] підприємство самостійно: затверджує правила документообороту та технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку. Відповідно до цього, постає потреба у розробці форм носіїв інформації для поточного обліку витрат на інновації.

Для поточного обліку витрат на інновації пропонуємо використовувати такі облікові реєстри: 1) «Відомість аналітичного обліку капітальних/поточних витрат на інновації» та 2) «Зведену відомість обліку витрат на інновації». Перший реєстр використовується для відображення капітальних/поточних витрат на інновації з моменту їх

виникнення та визначення належності до певної групи витрат відповідно до цілей, на які вони були понесені, а також для їх обліку в розрізі статей калькуляції і списання на відповідні рахунки необоротних активів та витрат. Другий реєстр формується у розрізі дебетових та кредитових оборотів витрат на інновації та призначений для синтетичного обліку й узагальнення інформації.

Фактичні витрати на виконання робіт за темою групуються у «Відомості аналітичного обліку капітальних/поточних витрат на інновації» на підставі первинних документів наростаючим підсумком з початку виконання робіт за встановленими статтями калькуляції [17].

Віднесення витрат за калькуляційними статтями здійснюється у відповідності до їх економічного змісту та прийнятої методики групування за кожною калькуляційною статтею. Для забезпечення зручності проведення обліку витрат кожній темі необхідно призначити шифр (номер), який буде проставлятися на первинних

документах, з метою відслідковування понесених витрат [17].

Фактична собівартість закінчених робіт визначається за даними відомостей аналітичного обліку капітальних/поточних витрат на інновації, шляхом підсумовування витрат за відповідними рахунками та узагальнюється у «Зведеній відомості обліку витрат на інновації». За даними реєстру можна типізувати інформації у розрізі капітальних і поточних витрат на інновації.

Висновки

Таким чином, застосування запропонованих облікових реєстрів буде позитивно впливати на створення системного, оперативного і повного відображення витрат на інновації та своєчасного їх списання на рахунки необоротних активів або рахунки витрат звітного періоду, що має суттєве значення для визначення фінансових результатів підприємства.

Список літератури:

1. Гик В.В. Методичні підходи до бюджетування витрат на інновації / В.О. Озеран, В.В. Гик // Бухгалтерський облік, економічний аналіз та контроль в умовах формування і розвитку сучасних концепцій управління: тези виступів XII Міжнародної наукової конференції (м. Житомир, 24-25 жовтня 2013 р.) / Житомир: ЖДТУ, 2013. – С. 230-232.
2. Сучасні проблеми обліку: монографія / За ред. д.е.н., проф. М.С. Пушкаря – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 268 с..
3. Авилкіна М.О. Облік витрат на інновації: стан і напрями розвитку / М.О. Авилкіна // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №7. – С. 44-52.
4. Бородкин А.С. Учет новой техники в объединении / А.С. Бородкин – К: Техника, 1981. – 160 с.;
5. Аскеров А.Б. Учет затрат на проведение научно-технических мероприятий / А.Б. Аскеров, Л.И. Ракович // Бухгалтерский учет. – 1986. – № 4. – С. 31-33.
6. Ільченко О.О. Облік і аналіз витрат на інновації: управлінський аспект: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз і аудит / О.О. Ільченко. – Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України, 2009. – 188 с..
7. Бетге Й. Балансоведение: / Бетге Й.; пер. с нем. под ред. В.Д. Новодворского – М.: Изд-во «Бухгалтерский учет», 2000. – 454 с.
8. Чиж В.І. Стратегічний управлінський облік інноваційної діяльності / В.І. Чиж, О.О. Мазейкіна // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В.Дала, – 2010. – № 11 (153) Ч.1. – С. 271-277.
9. Бородкин А.С. Проблемы учета в управлении научно-техническим прогрессом / А.С. Бородкин. – М: Финансы, 1980. – 160 с.
10. Саенко К.С. Учет затрат на мероприятия НТП / К.С. Саенко. – М.: «Финансы и статистика», 1991. – 96 с.
11. Гнилицька Л.Н. Удосконалення обліку витрат на освоєння і розробку нової продукції в приладобудуванні / Л.Н. Гнилицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 10. – С. 45-48.
12. Пустовит А.Н. Облік витрат на освоєння нових видів продукції / А. Н. Пустовит // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 10. – С. 40-44.
13. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): Монографія / М.С.Пушкар. – Тернопіль, Карт-бланш, 2006. – 334 с.
14. Денис В.П. Оперативний облік і аналіз інноваційної діяльності підприємств: автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз і аудит / В.П. Денис. – Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана». – К., 2007. – 19 с.
15. Мельничук І.В. Облік і аналіз інновацій у сфері випуску та збуту продукції текстильної промисловості: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз і аудит / І.В. Мельничук. – Тернопільський національний економічний університет, – Т., 2011. – 20 с.

16. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV.
17. Гик В.В. Інформаційне забезпечення обліку витрати на інновації / В.В. Гик // Облік, аналіз та аудит в системі управління підприємницькою діяльністю: Всеукраїнська наук.-практ. конф. – Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2012. – С. 56-59.

Надано до редакції 27.05.2015

Диба Михайло Іванович / Myhajlo I. Dyba

Гик Василь Володимирович / Vasyl V. Hyk
vasiahyk@ukr.net

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Формування облікової інформації для управління витратами на інновації [Електронний ресурс] / М.І. Диба, В.В. Гик // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 4 (20). – С. 223-227. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>